ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ
1990

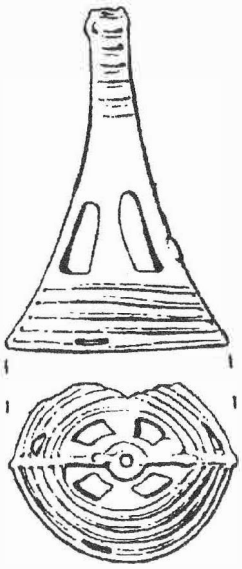

BRNO 1993

2. Mečová 2. Im Anschluß auf die geplante Aufbau wurde die Ausgrabung auf der Parzellen Nr. 454 und 471 zwischen Mečová und Dominikánská Str. und Dominikanerplatz eröffnet. Auf der Fläche cca 1900 m² waren außer einigen Fragmente der altbronzezeitlichen Objekte vor allem die Belege der intensiven mittelalterlichen Besiedlung aus der Zeit 13. - 18. Jh. abgedeckt. Es gelang die Souterrains von drei gotischen Häusern zu identifizieren und siebzehn eingetieften Objekte , vor allem Abfallgruben, untersuchen. Die archäologischen Funde bestätigen auch die urkundlichen Angaben aus dem Ende des 14. und der 1. Hälfte des 15. Jh. über die Tätigkeit des markgräflichen Münzhofes auf dieser Stelle.

3. Minoritská, Orlí ul. - Minoritenkloster. In der letzten Saison der Rettungsgrabung wurden ein Teil des spätromanischen Souterrains eines steinernen Hauses bei dem Haupteingang des Klosters und auch die unteren Teile von zwei umfangreichen eingeteiften Objekten aus der 1. Hälfte des 13. Jh. (der eine mit zwei mächtigen Brotöfen) untersucht. Im Nordteil des Westflügels wurde eine weitere Warmluftheizung aus dem 13. Jh. und der Rand eines Kalkofens aus der 1. Hälfte des 13. Jh. entdeckt. Die Reste einer Warmluftheizung und eines Kalkofens aus der Wende des 13. und 14. Jh. wurden auch bei der südwestlichen Ecke entdeckt und untersucht. In der Nähe lag der Boden des großräumigen Souterrains eines Fachwerk- oder Ziegelhauses, das spätestens an der Wende des 13. und 14. Jh. untergegangen ist.

4. Jakubské nám. Nordwestlich von dem Turm der St. Jakobskirche wurde im Aushub Fragmente des Steinmauers mit kreisförmigem Grundriß entdeckt, die wahrscheinlich in das 13. Jh. gehören können.

5. Mendlovo nám. Im Raume des Platzes wurden in Dampfleitungsaushuben die neuzeitlichen Aufschüttungen und Hochwasserlehmschichten bis zur Tiefe cca 3,5 m von der heutigen Oberfläche festgestellt.

6. Kapucinské nám. 8. In der Mitarbeit mit der historischen Abteilung des Mährischen Museums (PhDr. Z. Měchurová) wurde auf dem Hof ein Profil mit Schichten von dem 13. bis zum 16./17. Jh. dokumentiert (Měchurová 1991).

7. Pekařská 7. In dem vorderen Hausteil wurden Profile von zwei Bauaushuben dokumentiert, die Schichten 13. - 1. Hälfte 16. Jh. enthielten.

8. Pekařská 72. Eine Feststellungsgrabung vor dem Hausaufbau bewies die Existenz der Schicht aus dem späten 15. oder 16. Jh. und Reste der neuzeitlichen Ziegelbauten.

9. Františkánská 8. In der 1. Etappe der Rettungsgrabungen im nördlichen Parzellenteil wurden ein eingetieftes Objekt und eine Scholle des durchgebrannten Lehmes aus dem 13., eine Abfallgrube aus dem 17., ein Teil der Abfallgrube aus dem 14., weitere kleine Grube mit Funden aus dem 16. Jh. untersucht, sowie auch Schichten des 14. - 16. Jh. und ein großräumiges Souterrain mit Funden des 14. Jh. In dem nördlichen Umfangmauer wurde ein Fragment des Steinportals dokumentiert.

ZÁCHRANNÝ ARCHEOLOGICKÝ VÝZKUM NA KAPUCÍNSKÉM NÁM. 5 A 8 V BRNĚ (okr. Brno-město)

Zdeňka Měchurová, MZM Brno

V srpnu 1990 provádělo Historicko-archeologické oddělení Moravského Zemského muzea v Brně ve spolupráci s pracovníky Muzea města Brna a Archeologického ústavu ČSAV v Brně záchranný archeologický výzkum v areálu muzejních budov, a to na Kapucínském nám. 5, na nádvoří kapucínského kláštera před vstupem do budovy prehistorického oddělení MZM, a na Kapucínském nám. 8, v prostorách bývalého průjezdu a schodiště renovovaného domu.

Kapucínské nám. 5

Při zjišťování statiky základů různých traktů kapucínského kláštera vyhloubila Dopravně inženýrská organizace (DIO) v Brně čtyři šachtovité sondy, v nichž se nacházely střepy keramiky vrcholného středověku. Podle obsahu archeologického materiálu byla nejbohatší sonda S_1 v západním rohu tzv. Trenkova křídla u prostor Numismatického a Prehistorického oddělení MZM, kde byla po rozšíření sondy zachycena ve žluté spraši asi polovina tři metry hluboké odpadní jámy hustě naplněné keramikou. Zbytek jámy byl kdysi zničen základy budovy kláštera. Z celkové situace vysvítá, že jde o hliník, jámu pro získávání jemné sprašové hlíny na přípravu keramické hmoty, který byl pak použit jako odpadní jáma poškozené, defektní keramiky. Na základě zhodnocení celé terénní situace a srovnání archeologického materiálu z tohoto střepiště s nálezy z hrnčířských pecí z poslední čtvrtiny 15. a počátku 16. století, jež byly objeveny v r. 1962 při stavbě garáží na nádvoří kapucínského kláštera (NEKUDA V., Nálezy středověkých hrnčířských pecí na Moravě, ČMM XLVIII, s. s., 1963, s. 57 an.), je nepochybné, že odpadní jáma souvisela s činností těchto výrobních zařízení.

V keramickém inventáři jsou nejvíce zastoupeny hrnce, hrnky s uchem, džbány, trojnožky a zvoncovité poklice. Samostatnou skupinu představují kachle - miskovité či komorového typu s heraldickými motivy orlice, lva, sv. Jiří v boji s drakem, biblickými výjevy Adama a Evy u stromu poznání, Samsona v zápase se lvem; několik zlomků patří polévaným kachlům cylindrickým s prolamovanou přední stěnou. Z dalších zajímavých nálezů lze jmenovat zlomek kadlubu na odlévání jehlice, lasturu říční škeble s podélnou štěrbinou a několik železných předmětů, např. šipku, nůž a různá stavební kování, zejména hřebíky.

Kapucínské nám. 8

Při statickém zjišťování vnitřní zdi rekonstruovaného domu na Kapucínském nám. 8 v klenebních obloucích zachycen profil středověkých městských vrstev, z nichž archeologický materiál obsahovala starší předrenesanční a mladší renesanční vrstva. Terénní situace naznačuje, že jde o původní trakt dvora staršího středověkého domu na svahu pod Petrovem (nyní budova ředitelství MZM, Zelný trh 6), kam byl sypán odpad. Při zástavbě nižší parcely byl suťový svah kolmo srovnán a pomocí klenebních oblouků k němu byla přistavena zeď dolního domu na Kapucínském nám. 8, případné nerovnosti byly dorovnány opět navážkou a sutí.

K významným nálezům patří drobná hrnčířská plastika koníčka z bílé kaolinové hlíny, torzo kachle s motivem portrétu rudolfínského šlechtice a nálezy mincí: pečetního penízu Rudolfa II. s datem 1578, silně poškozený polský korunní denár z let 1440-1460 a téměř úplně zkorodovaný brakteát, blíže neurčitelný. Z kovových předmětů se zachovala bronzová dvojoválná přezka bez trnu, dvojitá spínací jehlice s kulovitou zdobenou hlavicí a železné kleštičky na odlévání kulí. Z profilu pochází také zlomky skleněných okenních terčíků, perla a deset odštěpků kosti se stopami opracování. V keramickém inventáři jde z větší části o střepy brněnských pohárů, tenkostěnné glazované keramiky, ze starší vrstvy se jedná o střepy s výzdobou radélkem a tuhových zásobních hrnců, často však promísených s mladší keramikou.

Archäologische Rettungsgrabung auf dem Kapuzinerplatz (Kapucínské nám.) 5 und 8 in Brno. Im August 1990 führte die Historisch-archäologische Abteilung des Mährischen Landesmuseums in Brno eine Rettungsgrabung im Areal der Museumsgebäude durch. Bei der Sicherung der Statik der Fundamente des Kapuzinerklosters am Kapuzinerplatz Nr. 5, wurde im gelben Löß etwa die Hälfte einer drei Meter tiefen Grube erfaßt, die dicht mit Keramikbruchstücken ausgefüllt war. Ursprünglich handelte es sich offensichtlich um eine Lehmgrube zur Gewinnung von feinem Lößlehm zur zubereitung der keramischen Masse, die dann sekundär als Abfallgrube-Scherbenplatz von defekter Keramik diente. Beim Bewerten der Terrainsituation und dem Vergleich des archäologischen Materiales mit Befunden aus den

Töpferöfen aus dem letzten Vierteil des 15. und beginnenden 16. Jahrhundert, die im Jahre 1962 beim Garagenbau am Hofe des Kapuzinerklosters entdeckt wurden, besteht kein Zweifel darüber, daß die Abfallgrube mit der Tätigkeit dieser Produktionseinrichtungen zusammenhing. Zu bemerkenswerten Funden, außer der üblichen Keramik, gehören Kammerkacheln? mit heraldischen Motiven des Adlers, Löwen, mit religiösen Szenen des Hl. Georg mit Drachen, Adam und Eva, Samson mit Löwe; ferner kann angeführt werden der teil einer Form zum Abgießen von Nadeln und einige Eisengegenstände (Pfeilspitze, Messer, Nägel).

Bei der statischen Sicherung der Innenmauer des rekostruierten Hauses am Kapuzinerplatz 8 wurde in den Gewölbebögen das Profil der mittelalterlichen Stadtschichten erfaßt, von denen archäologisches Material die ältere Vorrenaissance- und die jüngere Renaissanceschicht enthalten haben. Zu bedeutenden Funden gehört die Plastik eines Pferdchens aus weißem Kaolinerde, der Torso einer Kachel mit dem Porträt eines Rudolfinischen Adeligen und Münzfunde - Rechenmünze? mit dem Datum 1578, polnischer Krönungsdenar und ein fast völlig korrodierter Brakteat. Von weiteren Gegenständen erhielt sich außer anderem eine bronzene doppelovale Schnalle, eine Nadel mit Kugelkopf, eiserne Zange zum Kugelgießen, Bruchstücke von Butzenscheiben und zehn Knochensplitter mit Bearbeitungsspuren. Das keramische Inventar enthielt meistens Scherben von Brünner Bechern und der glasierten Stadtkeramik, aus der älteren Schicht stammen Scherben mit Rädchenverzierung und Fragmente von Vorratstöpfen aus Graphitton.

ZPRÁVA O ARCHEOLOGICKÝCH SBĚRECH V ROCE 1990 NA KATASTRU OBCE LULEČ (okr. Vyškov)

Karel Noga, Třinec

V roce 1990 provedl autor na katastru obce Luleč tři povrchové sběry.

1) Luleč - Starý zámek, zbytky středověkého hrádku, západní svah pod plášťovou zdí:
- sběrem ze 13. 3. nalezeno 65 ks keramiky. Z toho nejvíce okrajů nádob (39 ks), výdutí s výzdobou (11), pokliček (5 plochých, 3 zvoncové), střepy ode dna (4 ks se stopami podsýpky). Nalezen též zlomek spodní části poháru, 2 zlomky polévané keramiky (z toho v jednom případě s glazováním uvnitř i vně nádoby). Unikátem byl střep skleněné číše s nálepy o rozměrech 23 x 20 mm. Okraje většinou vně rozšířené, zdobené závitnicí, vypálení šedé, ostřivem hrubá šupinkovitá slída. Tuha chybí. Některé zlomky zdobené vlnicí, část vypálena černě, z menší části též pískově; v posledním případě je pak ostřivem jemný písek. Nalezen též zlomek keramiky (snad mísy) na okraji bohatě zdobený, v horní části okraje s plošnými vrypy. Výdutě nádob zdobeny většinou šroubovicí. Materiál odevzdán do AÚ ČSAV v Brně k archeologickému rozboru (dr. Kundera), prozatím bez vyjádření. Předběžně lze zařadit do 14. století.
- sběrem z 19. 8. získáno 40 ks keramiky. Hrnce (32), džbánky (2), mísy (2), pokličky (4). Tři pokličky zvoncovitého tvaru, jedna plochá. Okraje převážně ovalené a šikmé, vně rozšířené, ve dvou případech okruží. Výzdobu okrajů většinou tvoří závitnice, v jednom případě jednoduchá vlnice. Dna s podsýpkou. Materiál jemně zrnitý, často s příměsí slídy, tvrdě vypálený. Vročeno do 14. století. Artefakty odevzdány do Muzea Vyškovska, rozbor provedla A. Rumianová, zpráva z 21. 9. 1990. Kromě keramiky zajištěn jeden železný předmět esovitého tvaru, určený zřejmě k zavěšování.

2) Luleč - role kat. č. 1965 za domem č. p. 95:
- povrchovým sběrem ze dne 7. 9. zajištěno 13 ks keramiky. Polovina sekeromlatu s vyvrtaným otvorem, pravděpodobně eneolit. Středověký materiál zastoupen z větší míry ovalenými okraji, jeden okraj ve tvaru okruží. Vyspělejší plavená, tvrdě vypálená keramika, nechybí ovšem ani starší materiál: 2 ucha džbánů (jeden se slídou, šedý, druhý z velmi jemně plaveného materiálu,

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1990

Vydává:	Archeologický ústav Akademie věd ČR Brno Koliště 19
Odpovědný redaktor:	Dr. Jaroslav Tejral
Redakce:	Dr. Eduard Droberjar (vedoucí redaktor) Dr. Lumír Poláček, Dagmar Vorlíčková
Překlady:	Dr. R. Tichý, E. Tichá
Kresby:	A. Krechlerová a autoři příspěvků
Na titulním listě:	bronzový přívěsek z depotu v Polešovicích
Tisk:	Tiskárna Gloria, Rosice u Brna
Evidenční číslo:	ÚVTEI-73332
Vydáno jako rukopis:	450 kusů